

LBRIS

We know
books

KAREN HORNEY

**PERSONALITATEA
NEVROTICĂ**

**A TAMPULUI
NOSTRU**

Traducere din limba engleză
de **Aureliana Ionescu**

PPT
PSIHOLOGIA
PENTRU
TOȚI
TREI

EDITORI
 Silviu Dragomir
 Magdalena Mărculescu
 Vasile Dem. Zamfirescu

CONSULTANT ȘTIINȚIFIC:
 Bogdan Ionuț Mera

REDACTARE
 Sofia-Manuela Nicolae

DESIGN ȘI ILUSTRAȚIE COPERTĂ
 Andrei Gamaș

We know books
DIRECTOR PRODUCȚIE
 Cristian Claudiu Coban

DTP
 Cristian Haba

CORECTURĂ
 Irina Mușătoiu
 Dușa Udrea-Boborel

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HORNEY, KAREN

Personalitatea nevrotică a timpului nostru / Karen Horney ; trad. din lb. engleză de Aureliana Ionescu. - București : Editura Trei, 2025
 ISBN 978-606-40-2784-9

I. Ionescu, Aureliana (trad.)

159.9

Titlu original: *THE NEUROTIC PERSONALITY OF OUR TIME*

Autor: Karen Horney, M.D.

Copyright renewed © 1964 by Renate Minz, Brigitte Swarzenski, and Marianne von Eckardt

Copyright © Editura Trei, 2025
 pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeu 1, C.P. 0490, București
 Tel.: +4 021 300 60 90;
 Fax: +4 0372 25 20 20
 e-mail: comenzi@edituratrei.ro
 www.edituratrei.ro

ISBN 978-606-40-2784-9

Cuprins

<i>Introducere</i>	7
1. Implicații culturale și psihologice ale nevrozelor	13
2. Motive pentru care vorbim despre o „personalitate nevrotică a epocii noastre“	29
3. Anxietatea	39
4. Anxietate și ostilitate	57
5. Structura fundamentală a nevrozelor	75
6. Nevoia nevrotică de afecțiune	97
7. Alte caracteristici ale nevoii nevrotice de afecțiune	111
8. Moduri de obținere a afecțiunii și sensibilitatea față de respingere	131
9. Rolul sexualității în nevoia nevrotică de afecțiune	143

1

Implicații culturale și psihologice ale nevrozelor

Utilizăm astăzi termenul de „nevrotic“ destul de liber, fără însă a avea întotdeauna o idee clară despre ce desemnează acesta. Adesea el este numai un mod mai sofisticat de a exprima dezaprobarea: dacă în trecut ne-am fi mulțumit să spunem „leneș“, „sensibil“, „exigent“ sau „suspicios“, acum probabil spunem „nevrotic“. Cu toate acestea, avem în minte ceva anume când utilizăm termenul și, fără să fim pe deplin conștienți, aplicăm anumite criterii pentru a decide alegerea lui.

În primul rând, persoanele nevrotice se deosebesc de indivizii obișnuiți prin reacțiile lor. Am fi înclinați să considerăm nevrotică, de exemplu, o fată care preferă să rămână pe un post modest, refuză să accepte o creștere de salariu și nu dorește să fie asociată cu superiorii ei. La fel, un artist care câștigă treizeci de dolari pe săptămână, dar care ar putea câștiga mai mult dacă ar acorda mai mult timp muncii sale și care preferă, în schimb, să se bucure de viață atât cât îi permite această

sumă, să-și petreacă ore întregi în compania femeilor sau afundându-se în hobbyuri bizare, ar putea fi considerat nevrotic. Motivul pentru care ajungem să numim nevrotice astfel de persoane este faptul că noi, în majoritate, suntem familiarizați, chiar exclusiv familiarizați, cu modelul comportamental care presupune dorința de a urca în societate, de a-i depăși pe ceilalți și de a câștiga mai mulți bani decât minimum necesar pentru existență.

Aceste exemple arată că un criteriu pe care îl aplicăm pentru a desemna o persoană drept nevrotică este dacă modul său de viață coincide cu unul dintre modelele de comportament recunoscute ale timpului nostru. De exemplu, fata fără impulsuri competitive sau cel puțin fără impulsuri competitive vizibile ar fi considerată complet normală dacă ar trăi în cultura indienilor Pueblo. La fel, dacă artistul ar trăi în sudul Italiei sau în Mexic ar fi considerat normal, deoarece în acele medii este de neconceput ca cineva să dorească să câștige mai mulți bani sau să depună un efort mai mare decât este absolut necesar pentru a-și satisface nevoile imediate. Mergând mai departe în trecut, în Grecia antică, atitudinea de a munci mai mult decât cer nevoile proprii ar fi fost considerată de-a dreptul indecentă.

Astfel, termenul nevrotic, deși inițial medical, nu poate fi folosit acum fără a ține cont de implicațiile sale culturale. Putem diagnostica o fractură de picior fără a cunoaște contextul cultural al pacientului, dar ar fi un risc considerabil să decidem că un băiat* amerindian e psihotic numai pentru că ne spune că are viziuni în care

* H. Scudder Mekeel, „Clinic and Culture“ în *Journal of Abnormal and Social Psychology*, vol. 30 (1935), pp. 292-300.

crede. În cultura specifică acestor indieni, experiența viziunilor și halucinațiilor este considerată un dar deosebit, o binecuvântare spirituală, iar acestea sunt induse în mod deliberat, conferind un anumit prestigiu persoanei care le are. La noi, o persoană care vorbește ore întregi cu bunicul său decedat ar fi considerată nevrotică sau psihotică, în timp ce în unele triburi indiene comunicarea cu strămoșii este un model de comportament recunoscut. O persoană care s-ar simți profund jignită, dacă ar menționa numele unei rude decedate, ar fi considerată, fără îndoială, nevrotică, însă ar fi absolut normală în cultura indienilor apași Jicarilla*. Un bărbat îngrozit fiindcă se apropie de el o femeie aflată la menstruație ar fi considerat nevrotic, în timp ce în multe triburi primitive frica legată de menstruație este o atitudine normală.

Definiția a ceea ce este normal variază nu numai de la o cultură la alta, ci și în cadrul aceleiași culturi, de-a lungul timpului. De exemplu, astăzi, dacă o femeie matură și independentă s-ar considera „o femeie decăzută“ sau „nevrednică de dragostea unui bărbat respectabil“ din cauză că a avut cândva relații sexuale, ea ar fi suspectată de nevroză în multe cercuri ale societății. Cu aproximativ patruzeci de ani în urmă, această atitudine de vinovăție ar fi fost considerată normală. Concepția despre normalitate variază, de asemenea, în funcție de diferitele clase sociale. Membrii clasei feudale, de exemplu, consideră normal ca un bărbat să fie leneș tot timpul, activ numai la vânătoare sau în război, în vreme ce o persoană din mica burghezie manifestând aceeași atitudine

* M. E. Opler, „An Interpretation of Ambivalence of two American Indian Tribes“ în *Journal of Social Psychology*, vol. 7 (1936), pp. 82-116.

ar fi considerată categoric anormală. Această variație se observă și în funcție de diferențele de gen, acolo unde acestea există în societate, cum este cazul culturii occidentale, unde bărbații și femeile sunt considerați a avea temperamente diferite. Pentru o femeie este, din nou, normal, să devină obsedată de teama de a îmbătrâni pe măsură ce se apropie de 40 de ani, în timp ce un bărbat care devine anxios în legătură cu vârsta în aceeași etapă a vieții ar fi considerat nevrotic.

Într-o anumită măsură, fiecare persoană educată știe că există variații în privința a ceea ce este considerat normal. Știm că chinezii consumă alimente diferite de ale noastre, că eschimoșii au concepții diferite despre curățenie și că vraciul are metode diferite de a trata bolnavii față de cele utilizate de medicul modern. Totuși, faptul că există variații nu numai în obiceiuri, ci și în impulsuri și sentimente, este mai puțin înțeles în general, deși acest lucru a fost afirmat implicit sau explicit de antropologi*. Unul dintre meritele antropologiei moderne este, așa cum a spus Sapir**, acela de a redescoperi mereu ceea ce este normal.

Din motive bine întemeiate, fiecare cultură se agață de credința că propriile sentimente și impulsuri reprezintă unica expresie normală a „naturii umane“***, iar psihologia nu a făcut excepție de la această regulă.

* Conform excelentelor prezentări ale materialelor antropologice în Margaret Mead, *Sex and Temperament in Three Primitive Societies*; Ruth Benedict, *Patterns of Culture*; J. A. S. Hallowell, *Handbook of Psychological Leads for Ethnological Field*, în curs de apariție.

** Edward Sapir, „Cultural Anthropology and Psychiatry“ în *Journal of Abnormal and Social Psychology*, vol. 27 (1932), pp. 229–242.

*** Cf. Ruth Benedict, *Patterns of Culture*.

De exemplu, pe baza observațiilor sale, Freud trage concluzia că femeia este mai geloasă decât bărbatul și încearcă apoi să explice acest fenomen, presupus general, pe baza unor argumente biologice*. Se pare

* În lucrarea sa Unele consecințe psihologice ale diferenței anatomice dintre sexe, Freud susține teoria conform căreia diferențele anatomice sexuale duc inevitabil la invidia fiecărei fete față de băiat pentru posesia penisului. Ulterior, dorința ei de a avea un penis se transformă în dorința de a avea un bărbat ca purtător al penisului. Apoi începe să le invidieze pe alte femei pentru relațiile lor cu bărbații — mai exact, pentru posesia lor asupra bărbaților — la fel cum, inițial, l-a invidiat pe băiat pentru posesia penisului. Prin afirmații de acest tip, Freud cedează tentației specifice epocii sale: aceea de a face generalizări despre natura umană valabile pentru întreaga omenire, deși generalizările sale se bazează pe observații dintr-o singură zonă culturală. Antropologia nu ar contesta validitatea observațiilor lui Freud; le-ar accepta ca fiind relevante pentru o anumită parte a populației dintr-o anumită cultură, într-un anumit moment. Dar ar pune sub semnul întrebării validitatea generalizărilor lui Freud, subliniind faptul că există diferențe nesfârșite între popoare în ceea ce privește atitudinile lor față de gelozie. Există popoare unde bărbații sunt mai geloși decât femeile, altele unde ambele sexe nu prezintă gelozie individuală și altele unde ambele sexe sunt extrem de geloase. Având în vedere aceste diferențe existente, ar respinge încercarea lui Freud — sau a oricui — de a explica observațiile sale pe baza diferențelor anatomice ale organelor sexuale. În schimb, ar sublinia necesitatea investigării diferențelor dintre condițiile de viață și influența acestora asupra dezvoltării geloziei la bărbați sau femei. De exemplu, pentru cultura noastră, ar trebui să ne întrebăm dacă observația lui Freud, valabilă pentru femeile nevrotice din cultura noastră, se aplică și femeilor normale din aceeași cultură. Această întrebare trebuie pusă, deoarece, frecvent, psihanalistii, care se confruntă zi de zi cu persoane nevrotice, pierd din vedere faptul că există în cultura noastră și persoane normale. De asemenea, ar trebui să ne întrebăm care sunt condițiile psihologice care favorizează gelozia sporită sau posesivitatea în ceea ce privește sexul opus și care sunt diferențele dintre condițiile de viață ale bărbaților și cele ale femeilor din cultura noastră, ceea ce explică o diferență în privința dezvoltării geloziei.

că Freud presupune, de asemenea, că toți oamenii trăiesc sentimente de vinovăție în legătură cu omuciderea*. Totuși, este un fapt incontestabil că există variații foarte mari în atitudinea față de ucidere. Așa cum a arătat Peter Freuchen**, eschimoșii nu consideră că un criminal necesită pedeapsă. În multe triburi primitive, prejudiciul adus unei familii când unul dintre membrii săi este ucis de un străin poate fi reparat prin oferirea unui înlocuitor. În unele culturi, sentimentele unei mame al cărei fiu a fost ucis pot fi alinate prin adoptarea criminalului în locul acestuia***.

Folosind în continuare descoperirile antropologice, trebuie să recunoaștem că unele dintre concepțiile noastre despre natura umană sunt destul de naive, de exemplu ideea conform căreia competitivitatea, rivalitatea între frați sau legătura dintre afecțiune și sexualitate sunt tendințe inerente naturii umane. Concepția noastră despre normalitate este determinată de aprobarea anumitor criterii pentru comportament și pentru sentimente de către un anumit grup, care impune aceste criterii membrilor săi. Dar aceste criterii variază în funcție de cultură, perioadă, clasă și gen.

Aceste considerații au semnificații mult mai profunde pentru psihologie decât pare la prima vedere. Consecința imediată este apariția unui sentiment de îndoială cu privire la omnisciența psihologiei. Din asemănările între descoperirile privitoare la propria noastră cultură și cele privitoare la alte culturi nu trebuie să

* Sigmund Freud, „Totem și tabu. Câteva considerente despre viața psihică”, în *Opere esențiale*, vol. 9, București, Trei, 2009.

** Peter Freuchen, *Arctic Adventure and Eskimo*.

*** Robert Briffault, *The Mothers*.

concluzionăm că toate cele descoperite sunt rezultatul acelorași motivații. Nu mai este valabil să presupunem că o nouă descoperire psihologică dezvăluie o tendință universală inerentă naturii umane. Efectul tuturor acestor lucruri este confirmarea a ceea ce unii sociologi au afirmat în mod repetat: nu există o psihologie normală valabilă pentru întreaga omenire.

Aceste limitări sunt însă mai mult decât compensate de deschiderea unor noi posibilități de înțelegere. Semnificația esențială a acestor considerații antropologice este că sentimentele și atitudinile sunt modulate într-o măsură remarcabil de mare de condițiile în care trăim, atât culturale, cât și individuale, acestea fiind întrețesute inseparabil. Aceasta, la rândul său, înseamnă că, dacă ne sunt cunoscute condițiile culturale în care trăim, putem înțelege mult mai profund caracterul specific al sentimentelor și atitudinilor normale. Și, în măsura în care nevrozile reprezintă deviații de la modelul normal de comportament, există și pentru acestea perspectiva unei înțelegeri mai bune.

În parte, dacă mergem pe acest drum, înseamnă că îl urmăm pe Freud pe calea deschisă de el, care l-a condus în cele din urmă la a oferi lumii o înțelegere cu totul nouă a nevrozelor. Deși, în teorie, Freud a pus particularitățile noastre pe seama impulsurilor determinate biologic, el a susținut cu fermitate — în teorie, dar și mai mult în practică — opinia că nu putem înțelege o nevroză fără o cunoaștere detaliată a circumstanțelor individuale de viață, în special a influențelor modelatoare ale afecțiunii primite în copilăria timpurie. Dacă aplicăm același principiu la problematica structurilor

normale și structurilor nevrotice într-o anumită cultură, înseamnă că nu putem înțelege aceste structuri fără o cunoaștere detaliată a influențelor pe care cultura respectivă le exercită asupra individului.*

În plus, acest lucru implică necesitatea de a face un pas clar dincolo de Freud, un pas posibil numai pe baza descoperirilor revelatoare ale acestuia. Căci, deși într-un anumit sens Freud este cu mult înaintea timpului său, în alt sens — prin excesiva accentuare a originii biologice a caracteristicilor mentale — Freud a rămas ancorat în orientările științifice ale epocii sale. El a presupus că pulsionile instinctuale sau relațiile cu obiectul frecvente în cultura noastră sunt „natură umană“ determinată biologic sau derivă din situații inalterabile (etapele „pregenitale“ determinate biologic, complexul Oedip).

* Mulți autori au recunoscut importanța factorilor culturali ca influență determinantă asupra tulburărilor psihologice. Erich Fromm, în lucrarea sa *Zur Entstehung des Christendogmas* publicată în *Imago*, vol. 16 (1930), pp. 307-373, a fost primul autor german de psihanaliză care a prezentat și elaborat această metodă de abordare. Ulterior ea a fost preluată de alții, precum Wilhelm Reich și Otto Fenichel. În Statele Unite, Harry Stack Sullivan a fost primul care a văzut necesitatea ca psihiatria să ia în considerare influența factorilor culturali. Alți psihiatri americani care au abordat problema în acest mod sunt Adolf Meyer, William A. White (*Twentieth Century Psychiatry*), William A. Healy și Augusta Bronner (*New Light on Delinquency*). Recent, unii psihanalizști precum F. Alexander și A. Kardiner au devenit interesați de influența aspectelor culturale în înțelegerea problemelor psihologice. Printre specialiștii în științe sociale care împărtășesc acest punct de vedere se numără, în mod special, H.D. Lasswell (*World Politics and Personal Insecurity*) și John Dollard (*Criteria for the Life History*).

Neglijarea factorilor culturali de către Freud nu numai că duce la generalizări false, dar și blochează în mare măsură înțelegerea forțelor reale care motivează atitudinile și acțiunile noastre. Cred că această neglijare este principalul motiv pentru care psihanaliza, în măsura în care urmează cu fidelitate căile teoretice trasate de Freud, pare, în ciuda posibilităților sale aparent nelimitate, să fi ajuns într-un impas manifestat prin proliferarea unor teorii obscure și utilizarea unei terminologii discutabile.

Am văzut acum că o nevroză implică o deviere de la normal. Acest criteriu este foarte important, dar nu este suficient. Persoanele pot devia de la modelul general fără a suferi de nevroză. Artistul menționat anterior, care a refuzat să aloce mai mult timp decât era necesar pentru a câștiga bani, poate suferi de nevroză sau poate fi pur și simplu înțelept, refuzând să se lase atras în vârtejul luptei care e competiția. Pe de altă parte, multe persoane pot suferi de o nevroză severă, deși, la observarea de suprafață, ele par adaptate la modelele de viață existente. În astfel de cazuri devine necesar punctul de vedere psihologic sau medical.

Ciudat este că nu e deloc ușor să spunem ce constituie o nevroză din punct de vedere psihologic sau medical. În orice caz, câtă vreme studiem numai tabloul manifestărilor este dificil să găsim caracteristici comune tuturor nevrozelor. Cu siguranță nu putem folosi simptomele — cum ar fi fobiile, depresia sau tulburările fizice funcționale — drept criteriu, deoarece acestea pot fi absente. Inhibițiile de un anumit tip sunt întotdeauna prezente, din motive pe care le voi discuta ulterior, dar pot fi atât de subtile